

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม 2545) มาตรา 27 บัญญัติว่า ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการ ประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วน ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็น สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ และมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นๆ ส่งเสริมความเข้มแข็ง ของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการ แสวงหาความรู้ ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้อง กับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตนเอง เรียนรู้ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ตลอดจนสามารถแก้ปัญหาพัฒนาชีวิต ของตน ครอบครัว และสังคม ความรู้ที่ได้ อาจมาจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สั่งสมและถ่ายทอด ต่อๆกันมาแม้จะแตกต่างกันตามสภาพท้องถิ่นก็สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาท้องถิ่น และ ดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ (นิคม ชมพูหลง, 2545, หน้า 1) ซึ่งการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีทักษะ การทำงาน ทักษะการจัดการ สามารถนำภูมิปัญญาไทยมาสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ (กรมวิชาการ, 2546, หน้า 9) ทั้งนี้โรงเรียน สามารถพัฒนาหลักสูตร ให้เหมาะสมกับนักเรียน และท้องถิ่น ทั้งที่เป็นธรรมชาติและทรัพยากร ที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาใช้จนสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตามหลักสูตร โดยเฉพาะการเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชน กิจกรรมชุมชนผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนควรมีบทบาท สำคัญ ในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตประจำวัน (กัลยาณี ปฎิมาพรเทพ, 2541, หน้า 29)

โรงเรียนและชุมชนควรร่วมมือกันในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในลักษณะที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือ ร่วมมือพัฒนาอาชีพ สร้างงานให้เกิดรายได้ ในการดำรงชีวิต สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน (อุดม คำชาติ, 2544 ก, หน้า 2)

สำหรับวิธีการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น สามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะและหลายวิธีการ ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นซึ่ง สัจด์ อุทรานันท์ (2527, หน้า 308-309) และวิชัย ราษฎร์ศิริ (2524, หน้า 30-31) ได้สรุปวิธีการไว้ดังนี้

1. การปรับ โดยปรับเนื้อหาหรือมวลประสบการณ์ในหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น
2. การขยาย โดยขยายเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่นักเรียนรู้จักกันดีอยู่แล้วให้ได้เรียนลึกลงไปอีก
3. การเพิ่ม โดยเพิ่มเนื้อหาบางเรื่องที่เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรเรียนรู้ แต่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ก็ได้

นอกจากนั้นกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรมีการดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้น ดังที่ สัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 263-271) ได้สรุปว่าควรเริ่มจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานแล้วนำมาประมวลให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา จากนั้นจึงจะกำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรท้องถิ่น เลือกเนื้อหาที่จำเป็นจากหลักสูตรแกนกลางและหรือจัดสร้างรายวิชาที่เห็นว่าคนในท้องถิ่นจำเป็นต้องเรียนรู้แล้วจึงนำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วมาทดลองใช้ ทำการติดตาม ประเมินผลการใช้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป จากลำดับขั้นดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ขั้นตอนทดลองใช้และการประเมินการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ทราบว่าหลักสูตรที่พัฒนาไปนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงไร ข้อมูลจากขั้นตอนนี้จะใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

อำนาจ จันทร์แป้น (2542, หน้า 98-99) กล่าวว่าในระดับประถมศึกษาการจัดการเรียนการสอนควรให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์ และสภาพท้องถิ่นโดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสมและในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นควรให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น

จากเหตุผลดังกล่าว คณะผู้ศึกษาค้นคว้าจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร เพราะชุมชนในท้องถิ่นประมาณ 80 % เป็นคนอีสานอพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงนิยมปลูกข้าวเหนียวเพราะข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก นอกจากนี้ข้าวเหนียวจะเป็นอาหารหลักแล้วยังสามารถนำมาประกอบอาหารได้หลายอย่าง ข้าวเกรียบว่าวเป็นอาหารว่างชนิดหนึ่งที่นิยมทำรับประทานในงานบุญประเพณีของท้องถิ่น คณะผู้ศึกษาค้นคว้าจึงนำข้าวเหนียว ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่หาง่ายในท้องถิ่น มาทำข้าวเกรียบว่าว และได้นำสมุนไพรมาเพิ่มเติมในเรื่องสีส่นเพื่อให้ข้าวเกรียบว่าวน่ารับประทานและเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการจากสมุนไพร เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการทำข้าวเกรียบว่าว ทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองและเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ โดยทางโรงเรียนร่วมมือกับชุมชน เขียววิทยากรในท้องถิ่น มาให้ความรู้แก่นักเรียน เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อสร้างและหาคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเอกสารประกอบหลักสูตรการทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร

2. ได้ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ครู อาจารย์ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนำไปพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

คณะผู้ศึกษาค้นคว้าแบ่งการศึกษาค้นคว้าออกเป็น 3 ขั้นตอน โดยกำหนดขอบเขตในแต่ละขั้นตอนออกเป็น 3 ด้านคือ ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ขอบเขตด้านเนื้อหา และขอบเขตด้านตัวแปร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

1. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. กลุ่มเป้าหมายที่ 1 คือ กลุ่มทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 9 คน
3. กลุ่มเป้าหมายที่ 2 คือ กลุ่มทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านคลองสมบูรณ์ อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งประกอบด้วยหลักการ

จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร สาระการเรียนรู้ อัตราเวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร และคุณภาพของหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตอนที่ 2 การใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มเป้าหมาย 3 คือ กลุ่มใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านคลองสมบูรณ์ อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 24 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร สาระการเรียนรู้ อัตราเวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ การใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการปฏิบัติงาน

**ตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร
กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่น จำนวน 4 ท่าน ที่ร่วมกันใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านคลองสมบุรณ์ อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 24 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง หลักสูตร สาระการเรียนรู้ อัตราเวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ การใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น และนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่คณะผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร
2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการในการปรับสาระในการเรียนรู้

โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร ไปกำหนดในกลุ่มสาระการ เรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 2 การอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้สอดคล้อง กับสภาพและความต้องการของชุมชน

3. การประเมินหลักสูตร หมายถึง การประเมินความคิดเห็นของครูผู้สอน วิทยากรท้องถิ่น และนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

5. ทักษะการปฏิบัติงาน หมายถึง ทักษะการปฏิบัติงานของนักเรียนที่เรียนหลักสูตร ท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

6. เกณฑ์ หมายถึง คะแนนขั้นต่ำของการสอบภายหลังเรียนซึ่งการศึกษาคั้งนี้ใช้เกณฑ์ คือร้อยละ 80 ที่เป็นเกณฑ์การประเมินผล

7. สมุนไพร หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นยารักษาโรค โดยใช้ส่วนต่างๆของพืชชนิดเดียว หรือหลายชนิดพร้อมกัน

8. วิทยากรท้องถิ่น หมายถึง ผู้รู้เกี่ยวกับการทำข้าวเกรียบว่าวในท้องถิ่น

9. ความคิดเห็นของนักเรียน หมายถึง ความชอบและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ต่างๆ สามารถวัดได้จากการทำแบบประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำข้าวเกรียบว่าวสมุนไพร กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6